



valtiovarainministerio@vm.fi

KARSTULAN KUNNAN LAUSUNTO KUNTARAKENNELAKILUONNOKSESTA

Valtiovarainministeriö on 22.11.2012 päivättynä toimittanut kunnille lausuntopyynnön kuntarakennelakiluonnoksesta. Valtiovarainministeriö pyytää lausuntoa kuntarakenneluonnoksesta yleisesti sekä erityisesti lausumaan seuraavista kysymyksistä:

- selvitysvelvollisuudesta, selvityisperusteista (ml. poikkeusperusteista) ja selvitysvelvollisuuden sisällöstä;
- esityksen sisältämistä määräajoista ja menettelyistä;
- valtioneuvoston toimivallasta päättää kuntajaon muuttamisesta;
- yhdistymisavustuksien ehdoista ja määrästä;
- sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien turvaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevien linjausten mukaisesti.

Pyydettyä lausuntonaan Karstulan kunnanvaltuusto (4.3.2013) toteaa seuraavaa:

YLEISTÄ

Kuntarakenneuudistuksen toteuttaminen

Lakiluonnos lähtee rakenteiden määrittelystä ja sen jälkeen lainsäädännön määrittämisen mallin mukaisesti tapahtuvista kuntarakenneratkaisuista. Tällainen menettely ei ole suomalaisen demokratian ja kunnallisen itsehallinnon mukaista. Lakiluonnoksen tavoittelemaa kuntarakenteen mallia ja muutoksen toteuttamistapaa eivät tue kokemukset muualla, eivät tutkimukset eivätkä julkisuudessa esiintyneet tutkijat.

Kuntarakennetarkastelun tarkoituksenmukaisin eteneminen lähtee mielestämme siitä, että ensin haetaan riittävän mahdollistavien mallien pohjalta vapaaehtoisia paikallisista ja alueellisista tarpeista, olosuhteista ja vahvuuksista lähteviä sosiaali- ja terveystoimen ratkaisuja. Tämän jälkeen kunnat kunnallisen itsehallinnon periaatteiden mukaisesti päättävät, edetäänkö sosiaali- ja terveystoimen ja muiden yhteistyötarpeiden kohdalla kuntien välisellä yhteistyöllä vai ollaanko mukana kuntarakenneratkaisuissa. Kuntien välinen sopimusperustainen yhteistyö tulee ottaa kuntarakennelainsäädännössä kuntaliitoksen kanssa tasaveroiseksi vaihtoehdoksi. Kuntayhteistyön keskeisten toimijoiden kautta tapahtuvan omistajaohjauksen avulla yhteistyöllä on saavutettavissa kansalaisia vähintään yhtä hyvin palvelevia kansalaislähtöisiä toimintamalleja kuin pakotetuilla kuntaliitoksilla.

Kunnan elinvoimaisuus ei ole yksinomaan eikä edes pääosin, vastoin kuntarakennelain luonnoksen perusteita, riippuvainen kunnan koosta. Kunnan elinvoimaisuus muodostuu monesta muusta tekijästä, joita ovat esimerkiksi työpaikkaomavaraisuus, kunnan elinkeinopolitiikan tuloksellisuus, luonnonvarat jne.

Edellä olevasta syystä koko kuntarakennelain luonnoksen perustavoitteet on syytä asettaa kyseenalaisiksi.

SELVITYSVELVOLLISUUDESTA, SELVITYSPERUSTEISTA (ML. POIKKEUSPERUSTEISTA) JA SELVITYSVELVOLLISUUDEN SISÄLLÖSTÄ

Selvitysvelvollisuus

Lakiluonnoksessa esitetty pakollinen selvitysvelvollisuus ei sovi suomalaiseen demokratiakäsitykseen ja kunnalliseen itsehallintoon. Kuntien pitää itse voida päättää, lähteekö kunta mukaan lakiluonnoksen tarkoittamaan kuntaliitosta tavoittelevaan tai aiemmin tässä lausunnossa esitettyyn kuntien välisen yhteistyön selvitystyöhön. Lakiluonnoksen tarkoittama pakkoselvittäminen merkitsee sitä, että niissä kunnissa, joilla ei ole tarkoitusta olla mukana kuntaliitoksessa, tehdään todella paljon sellaista työtä, jolla ei ole todellista merkitystä, ei edes kuntien väliselle yhteistyölle. Päinvastoin useissa tapauksissa mukaan pakottaminen heikentää kuntien välistä luottamuksellista keskusteluyhteyttä.

Palveluiden edellyttämä väestöpohja

Palvelujen edellyttämän väestöpohjan osalta lakiluonnoksen mukaisille yksiselitteisille kokomääritteille ei ole olemassa tutkimuksellista tai kokemukseen perustuvaa näyttöä. On syytä luottaa kunnalliseen päätöksentekoon ja kunnallisiin päätöksentekijöihin. Nämä tahot ovat kuntalaisilleen vastuullisina parhaita oman kuntansa tilanteen tuntijoita ja ainoita oikeita kuntansa olemassaolosta päättäjiä.

Työpaikkaomavaraisuus, työssäkäynti ja yhdyskuntarakenne

Työpaikkaomavaraisuus, työssäkäyntialue ja yhdyskuntarakenne ovat eräitä niistä perusteista, joilla jollakin tapaa voidaan kuvata kunnan elinvoimaisuutta. Mikään niistä erikseen taikka kaikki yhdessäkään eivät kuitenkaan oikeuta pakkokeinoihin kuntarakenteen muuttamiseksi. Esimerkiksi pohjoisen Keski-Suomen alueen luontaiset ominaispiirteet (pitkät etäisyydet, harva ja pirstoutunut asutus, puutteelliset julkiset kulkuyhteydet, yms.) eivät muutu kuntarajojen siirrolla. Samaten jo olevat kokemukset osoittavat, että todellisuudessa palvelut keskittyvät ja erityisesti kuntien laita-alueiden ihmisten osalta palvelujen saatavuus heikkenee. Näin ollen yksi keskeinen uudistuksen tavoite eli palvelujen turvaaminen, ei toteudu, vaan kehitys on juuri päinvastainen.

Kunnan taloudellinen tilanne

Jokainen maamme kunta on kuntansa lähtökohdista johtuen järjestänyt kuntalaispalvelunsa hieman eri tavoin. Kuntalaispalvelujen erilaiseen järjestämiseen, niiden mahdollisimman tasapuolisen saatavuuden varmistamiseen sekä siitä johtuvaan erilaiseen kustannuspaineeseen vaikuttavat esimerkiksi maantiede (vesistöt, asutus rakenne, julkiset yhteydet, yms.). Muutamat kunnista puolestaan tuottavat palveluja paitsi omille kuntalaisilleen, ovat myös laajemman kuntajoukon palveluntuottajia. Joillakin kunnilla on suuri joukko palveluja ulkoistettu oman kunnan / kuntien yhtiöille ja liikelaitoksille. Näiden eri tavoin toimivien kuntien taloudelliset tunnusluvut ovat lähtökohtaisesti erilaisia vaikkapa henkilöstömenojen, palvelujen ostojen ja velkamäärän osalta. On kuntia, joissa kunnan talousluvut ovat hyviä, mutta

kuntakonsernin tunnusluvut puolestaan huonoja ja riskit merkittäviä. Jollakin kunnalla voi olla huomattava velkamäärä, mutta samaan aikaan sekä sijoitusvarallisuutta että tuottavaa omaisuutta siten, että nettovelkaisuus on pientä. Näin ollen kaikkia kuntakohtaisia talouslukuja pitää tarkastella huomattavasti kuntarakennelakiluonnoksessa esitettyjä tunnuslukuja syvällisemmin ennen kuin voidaan tietää varmasti kunnan todellinen taloustilanne.

Selvitysalueesta poikkeaminen

Lähtökohdan tulee jo aiemmin sanotulla tavalla olla se, ettei kuntia tule velvoittaa kuntaliitosta tai yhteistyötä koskeviin pakkoselvityksiin. Jos tällainen säännös lakiin kuitenkin tulee, on luonnoksen mukainen selvitysalueesta poikkeaminen määritelty liian monimutkaiseksi, eivätkä poikkeamisperusteet ole keskenään läheskään tasavertaisia.

ESITYKSEN SISÄLTÄMISTÄ MÄÄRÄAJOISTA JA MENETTELYISTÄ

Selvitysten määräaika ja seuranta

Lähtökohdan tulee jo aiemmin sanotulla tavalla olla, ettei kuntia tule velvoittaa pakkoselvityksiin. Jos tällainen säännös lakiin kuitenkin tulee, ovat luonnoksen mukaiset määräajat vastoin hyvän valmistelun ja päätöksenteon periaatteita. 30.11.2013 mennessä ei ole mahdollista käydä riittävän perusteellisia oman kunnan valmistelukeskusteluja, ei ole aikaa riittävälle kuntajoukkojen yhteiselle ja samanaikaiselle kunkin kunnan omalle keskustelulle eikä ole aikaa kunnolliselle päätöskeskustelulle. Sama koskee myös 1.4.2014 määräaika.

Päätöksenteko selvitysalueesta poikkeamisesta

Lakiluonnoksessa oleva säännös selvitysalueesta poikkeamisesta ei tue riittävästi sitä, että selvitysalueen määrittelevät kunnat oman päätösvaltansa puitteissa. Näin ollen perusteita, joita poikkeamista koskevassa päätöksenteossa voidaan käyttää, on tarkennettava.

Erityisen kuntajakoselvityksen määrääminen

Suomalaiseen demokratiakäsitykseen ja kunnalliseen itsehallintoon ei sovi se, etteivät kunnat saa itse päättää kaikkein keskeisimmästä asiasta eli oman kunnan itsenäisyydestä. Kun kuitenkin lopullinen päätösvalta kuntaliitoksesta kuuluu kunnanvaltuustolle, on tämä pykälä kunnallisen itsehallinnon vastaisena syytä poistaa. Pykäläluonnoksen tarkoittaman päätösvalan käyttäminen aiheuttaisi kuntakentälle enemmän haittaa kuin hyötyä. Samaten se olisi omiaan lisäämään edelleen kuntien epäluottamusta valtiovaltaa kohtaan.

VALTIONEUVOSTON TOIMIVALLASTA PÄÄTTÄÄ KUNTAJAON MUUTTAMISESTA

Päätöksenteon edellytykset kuntien yhdistyessä

Valtioneuvostolla ei tulisi olla mahdollisuutta hylätä kuntien valtuustojen päättämää yhdistymistä, vaikka kuntien yhdistymispäätös muodostaisikin lakiluonnoksen määräyksistä poikkeavan kunnan, vaan päätösvalta tulee jättää asianomaisille kunnanvaltuustoille. Tältä osin on mielestämme myös kyseenalaista, olisiko lakiluonnoksen mahdollistama kuntien yhteisen päätöksen mukaisen kuntaliitoksen hylkääminen perustuslain mukaista.

YHDISTYMISAVUSTUKSIEN EHDOSTA JA MÄÄRÄSTÄ

Yhdistymisselvityksen kustannukset ja yhdistymisavustus

Mikäli kunnat itsenäisesti oman päätösvaltansa puitteissa tekevät vapaaehtoisia kuntaliitoksia, on paikallaan antaa niille sekä yhdistymisselvityksiin (myös yhteistyöselvitykset) että toteuttaviin kuntaliitoksiin avustusta. Selvitys- ja yhdistymisavustus pitäisi kuitenkin myöntää myös silloin, kun kunnat selvittelevät yhteistyötä, liitosta ja / tai tekevät liitoksen muutakin kuin tässä lakiluonnoksessa määriteltyä kuntajoukkoa koskien.

Valtionosuuksien vähenemisen korvaaminen

Valtionosuuksien vähenemisen korvaaminen on paikallaan. Korvaamisen saamisen edellytyksenä mainittu ajankohta 1.4.2014 yhdistymisesityksen tekemiselle on ajankohdallisesti liian aikainen kuten jo aiemmin on mainittu.

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TEHTÄVIEN TURVAAMISESTA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON PALVELURAKENNETTA KOSKEVIEN LINJAUSTEN MUKAISESTI

Kannonkosken, Karstulan, Kivijärven ja Kyyjärven kunnat sekä Saarijärven kaupunki ovat yhtäpitävillä päätöksillään 1.1.2009 alkaen muuttaneet Saarijärven - Karstulan seudun terveydenhuollon kuntayhtymän perussopimusta siten, että

SoTe kuntayhtymäksi muutetun kuntayhtymän pääasiallinen tehtävä on järjestää jäsenkuntien sekä mahdollisten sopimuskuntien puolesta kaikki kuntien järjestettäväksi antamat sosiaalihuollon, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon palvelut. Palvelut järjestetään yhtenäisesti koko toiminta-alueen väestölle tasa-arvoisella ja oikeudenmukaisella tavalla kuntien taloudellisten voimavarojen puitteissa.

Kuntayhtymän tuotanto-organisaationa toimii Perusturvaliikelaitos Saarikka.

SoTe kuntayhtymä toteuttaa Karstulan kunnan käsityksen mukaan juuri sitä tehtävää erikoissairaanhoidon lukuun ottamatta, jollaista kokonaisuutta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevilla linjauksilla ollaan tavoittelemassa. Erikoissairaanhoidon osalta yhteistyö SoTe:n ky:n ja Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kanssa on Karstulan näkökulmasta toiminut hyvin.

SoTe kuntayhtymän valtuustokauden mittainen toimiaika on osoittanut, että Kunta- ja palvelurakennelain mukainen SoTe kuntayhtymä alueen väestömäärä ja maantieteellinen koko huomioiden on ollut toiminnallisesti ja taloudellisesti toimiva. Sama näkemys on esitetty useassa ulkopuolisten antamassa arvioissa.

Lausunnolla olevaan kuntarakennelakiluonnokseen liittyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevat linjaukset ovat sisällöllisesti puutteellisia ja ristiriitaisia. Lisäksi erva-selvityshenkilöiden näkemyksiä ei ole mahdollista ottaa aikataulullisesti edes huomioon tätä lausuntoa annettaessa.

Edellä kerrotuin perustein Karstulan kunta toteaa, että

- Karstula haluaa jatkaa SoTe kuntayhtymän tekemää perussopimuksen mukaista omaa toimintaa sekä yhteistyötä eikä näe perusteita toimivan järjestelmän purkamiselle,

- kuntien ja alueiden erilaiset olosuhteet, kuntalaisten todelliset mahdollisuudet palvelujen hakemiseen sekä jo nyt toiminnassa olevat hyvät käytänteet huomioiden tulevilla ratkaisuisilla on mahdollistettava erilaiset toimintamallit sekä osana tätä mm. SoTe kuntayhtymän kaltaisen toiminnan jatkaminen, ja
- kuntia on sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten linjausten valmistuttua kuultava näiltä osin uudelleen.

KARSTULAN KUNNANHALLITUS

Kunnanjohtaja



Jukka Hiltunen